

SVETAC PRIJATELJSTVA – O svetom Marinu, klesaru s otoka Raba i njegovom relikvijaru u g

Priča o svetom Marinu priča je i o prijateljstvu Raba i San Marina

Oko izrade relikvijara sv. Marina angažirao se povjesničar umjetnosti prof. Miljenko Domijan osmislivši koncept i nacrt, dok je izradu povjerio zadarskom restauratoru Aleksandru Kotlaru. Na jednoj strani relikvijara piše isto što je napisao svećenik koji je relikviju u kutiji davno spremio u sanktuarij Vele crikve: ossa sancti Marini, a s druge strane je Domijan zapisao: Felix Arba 2023. »Relikvija je dostojanstveno prezentirana«, kaže prof. Domijan

Mirjana GRCE
 Snimio Sanjin BADURINA

U Velej crkvi u gradu Rabu, rapskoj ex katedrali, 13. svibnja ove godine prof. Miljenko Domijan – dugogodišnji glavni konzervator pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, a sada, iako u mirovini, predsjednik Hrvatskog vijeća za kulturna dobra – rapskom je župniku mons. Mladenu Mrakovčiću i gradonačelniku Raba Nikoli Grguriću uručio relikvijar s

relikvijom sv. Marina, koju je prije nekoliko godina pronašao u sanktuariju Vele crikve. Simbolično rečeno, taj je Domijanov čin bio svojevrsni novi početak rapske memorije na zaboravljenog sv. Marina, prema legendi podrijetlom Rabljanina i utemeljitelja grada San Marina. Taj je čin istovremeno značio i posebno podsjećanje na prijateljstvo Raba i San Marina, zbratimljenima 1968. godine. Svečev relikvijar sada se čuva u riznici ex katedrale u Rabu, pored relikvijara sv. Kristofora, nebeskog zaštitnika grada

i otoka Raba. Za izradu relikvijara sv. Marina zaslužan je prof. Domijan, povjesničar umjetnosti, najširoj javnosti poznat kao obnovitelj, konzervator i čuvar kulturne baštine, posebno i rodnog mu Raba. Među mnogim nagradama, Domijan je za svoj rad primio najveću nagradu svoje struke – Nagradu »Vicko Andrić«, kao i nagrade za životno djelo – kako Grada Raba tako i Zadra, uz koji je i životno i profesionalno vezan od mladosti.

– Prošlo je 56 godina od bratimljenja grada Raba i grada

San Marina, povijesne jezgre Republike San Marino, najstarije i najmanje na svijetu.

Svet Marina vidih rebro

Razlog bratimljenja bila je legenda o sv. Marinu, i povijesna činjenica da je od te legende kasnije nastala Republika San Marino. Pripremao sam predavanje, koje sam 2020. godine održao u San Marinu pod naslovom »Povijesno sjećanje na sveca«. Znao sam da relikvijar sv. Marina negdje mora biti. U lijevom kantonu sanktuarija našao sam kutiju od »batica« (tenisica) zavezanu običnim špagom na kojoj je rukopisom velikim slovima pisalo: ossa sancti Marini. U njoj je bila relikvija, rebro sv. Marina, umotana u tri platna, a na zadnjem je bio crveni biskupski pečat s inicijalima PP. Po tome sam znao da je to relikvija sv. Marina, jer znamo da je rapski biskup Pasquale Patavino »pritiskao« crkvenu upravu San Marina da Rab dobije njegovu relikviju. U San Marinu su 1586. godine ponovo otkriveni ostaci relikvijske sv. Marina, takoreći cijeli korpus kostura. Već nakon nepunog desetljeća, 1595. godine biskup Patavino uspio je dobiti relikviju sv. Marina, objasnio je Domijan uvodeći u priču o relikviji i relikvijaru sv. Marina.

Nastavio je:

– Dragocjenu potvrdu o tome da je relikvija sv. Marina u Rabu ostavio je Juraj Baraković, u svom djelu »Draga, rapska pastirica«. »Svet Marina vidih rebro«, piše Baraković opisujući sanktuarij rapske stolnice. Ovaj navod s početka 17. stoljeća upućuje na pretpostavku da se sv. Marina u Rabu štije već od srednjeg vijeka.

Vrijedno je spomenuti i visoki reljef u štuku iz 1798. godine koji prikazuje sv. Marina zajedno sa sv. Kristoforom i sv. Leom, što se donedavno nalazilo na stropu katedrale, a sada je pohranjen u crkvi sv. Justine, u Zbirci crkvene umjetnosti, apostrofirao je Domijan spominjući i druga svoja saznanja, ne samo o relikviji sv. Marina nego i o mogućem odnosu Rabljana prema njemu u davnoj prošlosti.

Crkva sv. Marina i sv. Didaka

– Izgleda da je do druge polovine 11. stoljeća sv. Marin bio glavni zaštitnik Raba, a kada sv. Kristofor, njegova relikvija, ostvari čuda u obrani Raba od Normana, prerogative zaštitnika preuzima sv. Kristofor. U 17. i 18. stoljeću ponovo raste kult sv. Marina. Deset godina po dolasku relikvijske sv. Marina u Rab, 1605. biskup Patavino gradi crkvu posvećenu sv. Marinu i sv.

Skulpture sv. Marina i sv. Lea, iz crkve sv. Marina i sv. Didaka

Didaku, franjevačkom španjolskom svecu. Ta crkva je krajem 19. stoljeća uslijed povijesnih okolnosti srušena. Njezinu natpisnu ploču, koja govori o njoj, grad Rab 1921. godine šalje u San Marino te se ona i danas nalazi u kripti male crkve sv. Petra, ispod bazilike sv. Marina. Drvene skulpture sv. Marina i sv. Lea, iz crkve sv. Marina i sv. Didaka, darovane su samostanu benediktinki sv. Andrije u gradu Rabu, a danas se čuvaju u Zbirci crkvene umjetnosti, u crkvi sv. Justine.

Neki je autor zapisao da se u Rabu 1941. godine »slavi svečana misa uz povratak talijanske zastave i da je na oltaru relikvija sv. Marina, u baroknoj drvenoj skrinjici«.

Relikvija sv. Marina čuva se u riznici Vele crikve

Činjenica je da su relikvijske sv. Marina bile iskorištene za fašističku manipulaciju. To se župniku zamjerilo i on je relikviju sv. Marina stavio u kutiju od cipela i spremio u sanktuarij. Župnik Mladen Mrakovčić pronašao je u župnoj kronici zapis iz 1963. godine: »Pohranio sam kost sv. Marina u sanktuarij katedrale u Rabu.« Uglavnom, svoje predavanje u San Marinu 2020. godine popratio sam fotografijama Raba, fotografijama relikvijske, sanktuarijske... Rekao sam tamošnjem biskupu da je sada na njemu red. No došla je korona, a kad je prošla, došao je na Rab sa sto hodočasnika. Naš biskup Ivica Petanjak i on zajedno su blagoslovili relikvijar, i to je neki način vraćanje funkcije svetosti. Moja želja je da se bar malo vrati kult sv. Marina, ispričao je Domijan.

Relikvijar u riznici ex katedrale

Osobno se Miljenko Domijan angažirao oko izrade relikvijara sv. Marina, osmislivši i koncept i nacrt, izabравši najboljeg majstora.

– Relikvija je dostojanstveno prezentirana. Relikvijar mora biti izrađen od plemenitog materijala, pa je ovaj sv. Marina izrađen u srebru i pozlaćenom bakru, a osnova je drvena. U Zadru imamo Restauratorsku radionicu Hrvatskog restauratorskog zavoda, i tamo radi Aleksandar Kotlar, najbolji restaurator za metal u Hrvatskoj. On je relikvijar

Ossa sancti Marini – napisano je na jednoj strani relikvijara

Sveti Marin bio je klesar, ali očito je Gospodin njega dobro isklesao

O ponovnom rapskom upoznavanju sv. Marina pitali smo mons. Mladenu Mrakovčića, župnika u gradu Rabu.

– Sveti Marin je zaboravljeni svetac i njegov čašćenje nije prisutno na otoku Rabu. Bratimljenjem sa San Marinom pomalo se to pitanje aktualiziralo, a pogotovo se aktualizira od kada je napravljen relikvijar s njegovim relikvijama, te od kada je lani bilo veliko hodočašće iz San Marina i San Lea predvođeno njihovim biskupom. Sveci u prvim kršćanskim vremenima većinom su bili mučenici, i sv. Marin dolazi iz tog vremena mučeništva. Ne znamo pod kojim je

okolnostima otišao s Raba, ali otišao je kao evangelizator. Smatraju da je tamo utemeljio kršćanstvo. Njegove relikvijske ovim relikvijarom želimo ponovo revalorizirati, one su nam izazov da se na Rabu počne malo više častiti i sv. Marina. Bit će prilika kad bude sv. Kristofor, kada ćemo u procesiji uz relikvijar sv. Kristofora nositi i relikvijar sv. Marina. Nekada su relikvijske svetaca bile sigurnost nekog grada, ljudi su se puno više pouzdavali u zagovor svetih nego danas. Sveti Marin je bio kamenoklesar, ali očito je Gospodin njega dobro isklesao, rekao je mons. Mrakovčić.

radu Rabu

U nekadašnjoj rapskoj katedrali slavljen je misa prigodom hodočašća vjernika iz San Marina na otok Rab, u travnju 2023. godine

Ivica Petanjak, biskup krčki, Andrea Turazzi, biskup San Marina i Montefeltra i Mladen Mrakovčić, rapski župnik

izradio, ali bio je i dragocjeni suradnik već oko ideje. Kako je sv. Marin bio klesar, moj sin Mihovil predložio je da nešto na relikvijaru i na to upućuje. Dva diska od rapske breče, postavljena na bočne stranice relikvijara – njegova su i ideja i izrada. Sjedne strane relikvijara napisao sam isto što je svećenik napisao na kutiji u kojoj je relikvijar spremljen u sanktuarij: ossa sancti Marini, a s druge:

Felix Arba 2023., objasnio je Domijan.

Uputio nas je i u više legendi o sv. Marinu, no sažetka radi, prenijet ćemo dio njegova teksta iz 2004. godine, napisanog u povodu predstavljanja svećeva brončanog kipa (dar grada San Marina) u parku Dorka, pod rapskom Velom crkvom.

– O životu Marina na Rabu znamo nažalost samo to da su on i njegov prijatelj Leo

kao dvojica milostivih i poniznih dalmatinskih klesara 257. godine s ostalim mnogobrojnim radnicima otplovili u Riminu (tada rimski Ariminum) gdje je valjalo obnoviti gradske zidine. Premda se rapsko porijeklo kao maglovita pretpostavka spominje tek u jednom recentnijem razmatranju života svećeva, postalo je dijelom legende i predaje s obiju obala Jadrana, sa svim

emocionalnim i sentimentalnim značajkama koje nosi.

U Riminiju, Marin se odmah istaknuo velikim kršćanskim pregalaštvom i milosrdem, a kada je posao završen poslani su Marin i Leo u kamenolome na brdo Titano, dvadesetak kilometara južno od Riminija. Ondje su boravili tri godine, a potom se Marin vratio u Riminu, dok se Leo povukao u obližnje vojvodstvo Montefeltro, gdje je kasnije Francesco di Giorgio Martini ili naš Lucijan Vranjanin (Laurana) na strmome vrhu projektirao zadivljujuću renesansnu utvrdu nazvanu San Leo.

Posijano slobodarsko sjeme

Prema prvome životopisu sv. Marina iz 9. stoljeća, naknadno dopunjavanom, on je dvanaest godina propovijedao evanđelje takvim zanosom da je na sebe navukao davalju zavist i zlobu. Za Marinovu muku pobriкнуo se sam vrag, utjelovivši se u Dalmatinki. Došavši k njemu iz Dalmacije (valjda s Raba), predstavljala se napuštenom svećevom suprugom, sva uplakana tražeći da je ponovo prihvati. Marin je bio stamen »kano klisurina« (ta nije zaludu bio klesar) te ju je naprosto otjerao. A što će na to naša, recimo Rabljanka, već tužiti i optuživati svoga navodnoga muža poganskim gradskim sucima kao sljedbenika Kristova, kršćanina i

kršćanskog učitelja. Doznajući to, Marin se s Božjom pomoći skloni za cijelu godinu u špilju na brdu Titanu, odolijevajući različitim vražjim opsjedanjima, pa tako i posjetu navodne žene, skrivajući se i moleći u najdubljim dijelovima špilje sve do njezina povratka u Riminu.

Radi mira i kontemplacije, skrasio se tada na samom vrhu Titana, sagrađivši skromni bivač i crkvu posvećenu sv. Petru. To je, pak, izazvalo bijes Verissima, sina gospodice one zemlje na kojoj se nalazio Marin, pa je prijetio Marinu, a svećevim čudom je paraliziran i zanijemio. Zabrinuta majka obeća Marinu mir i odobrenje za gradnju crkve, na što se sin odjednom povratio te se zajedno s majkom i cijelom obitelji preobrati na kršćansku vjeru. Sveti Gaudencije, tadašnji biskup u Riminiju, pozove Lea i Marina u grad. Lea zaređi za svećenika, a Marina za dakona, te se njih dvojica potom vrte u obitavališta.

Sveti Marin živio je isposnički u radu i molitvi u svojoj ćeliji, gdje je i umro 3. rujna. Zakopan je u crkvi koju je sam podigao. Dan njegove smrti i danas se svečano obilježava kao Dan Republike San Marino. Opstanak stare republike neće idućih stoljeća osporavati nitko, pa ni najrigidniji europski režimi. Primjerice, Napoleon, koji je dokinuo Mletačku i Dubrovačku Republiku,

Prijateljstvo koje opstaje

Povezanost Raba i San Marina, rapski gradonačelnik Nikola Grgurić, moglo bi se reći, sažima u jednoj riječi: prijateljstvo.

– Zahvaljujući prof. Miljenku Domijanu i vlač. Mladenu Mrakovčiću relikviju sv. Marina možemo slaviti i čuvati u našoj prvostolnici, što je iznimna čast za grad Rab tisućljetne povijesti, koju s ponosom čuvamo i vrednujemo kao dio svoga identiteta. Prošlogodišnje hodočašće vjernika iz San Marina na Rab i odavanje počasti relikviji sv. Marina potvrđuje njegovog značaja i za Rabljane i za Sanmarince. Smatram kako je najljepši dio čitave ove priče o rapskom klesaru i osnivaču Republike San Marino upravo prijateljstvo koje je niknulo između naša dva grada, jednog na moru, drugog na kopnu, istovremeno ujedinjena u svojim različitostima i zajedničkim vrijednostima koje dijele. Bilo u najtežim bilo u najljepšim trenucima, Rab i San Marino ne prestano i iznova dokazuju da su uspostavljene veze, utemeljene na legendi, odavno nadišle službeni oblik prijateljstva, a potpisivanje Povelje o bratimljenju, te 2018. njezine obnove, na 50. obljetnicu, trajni je podsjetnik. Čast mi je što sam kao gradonačelnik, zajedno s pokojnom gradonačelnicom Mariom Teresom Beccari, bio dio ove priče i svjedok prijateljstva koje opstaje u svojoj namjeri nastavljanja duge zajedničke tradicije, i neka nas na tom putu čuva naš zaštitnik sv. Marin, poručuje gradonačelnik Grgurić.

nuđio je San Marinu povećanje teritorija, što je mudro odbijeno. Razloge tog općeg neosporavanja treba možda tražiti u slavnoj svećevoj izreci kojom se prije smrti obratio sljedbenicima: »Sinovi, oslobađam vas svake vlasti bilo civilne bilo crkvene.« Tako posijano slobodarsko sjeme uspješno je niklo i traje već gotovo dva tisućljeća, ljubomorno čuvano i razumnim djelovanjem njegovano, pa nam je razumljivija patetična dobrodošlica koja se ponosno koči nad svakom postajom granice San Marina: Benvenuti nell'antica terra della Liberta – Dobrodošli u staru zemlju slobode. Vjerujem da svaki Rabljanin s radošću dijeli ponos zajedničke zavičajnosti sa svetim utemeljiteljem te prastare i nama prijateljske države, pisao je Miljenko Domijan u tekstu pod naslovom »Ponos zajedničke zavičajnosti sa svetim utemeljiteljem Republike San Marino«.

prof. Miljenko Domijan

“U sanktuariju sam našao kutiju na kojoj je pisalo: ossa sancti Marini. U njoj je bila relikvija, rebro sv. Marina, umotana u tri platna, a na zadnjem je bio crveni biskupski pečat s inicijalima PP. Po tome sam znao da je to relikvija sv. Marina, jer znamo da je rapski biskup Pasquale Patavino »pritiskao« crkvenu upravu San Marina da Rab dobije njegovu relikviju. U San Marinu su 1586. ponovo otkriveni ostaci relikvijske sv. Marina, takoreći cijeli korpus kostura. Već 1595. godine biskup Patavino uspio je dobiti relikviju sv. Marina

Miljenko Domijan